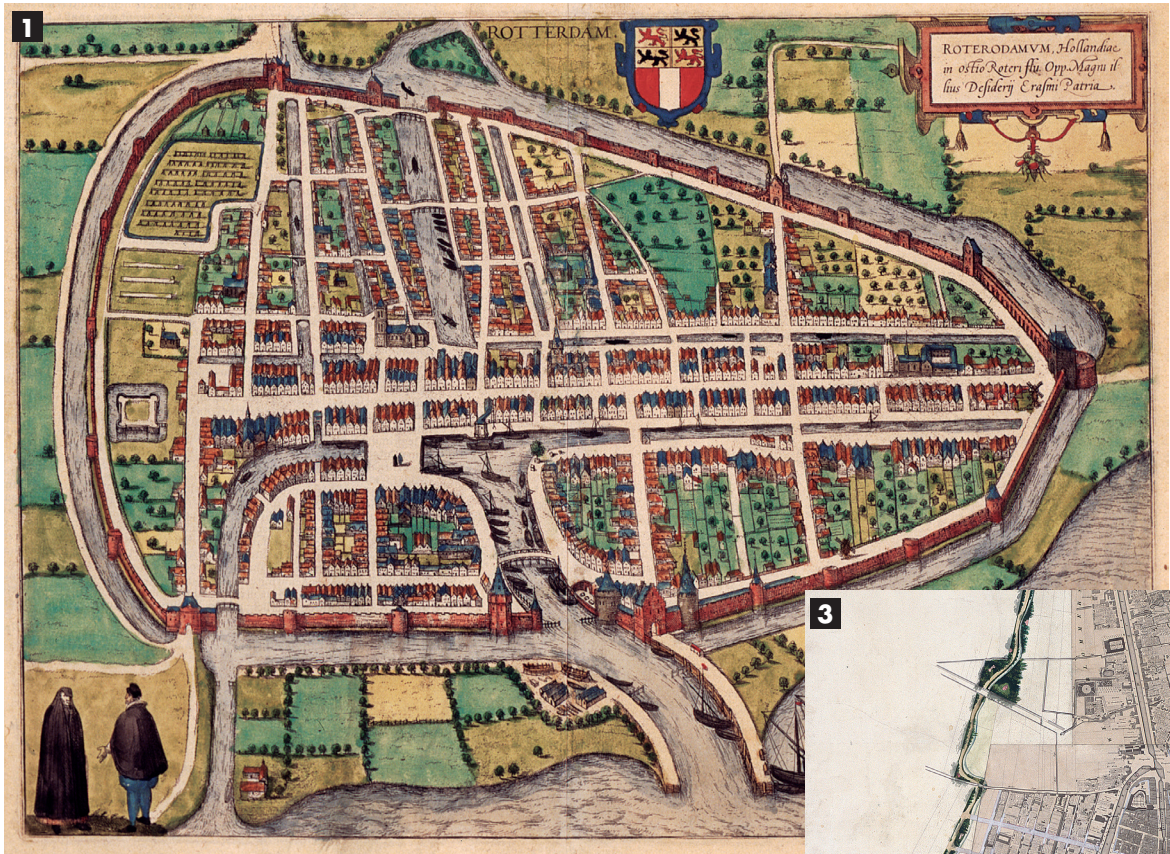

Plattegronden dwingen mensen tot het maken van reizen

Een plattegrond of een kaart, hoe saai kan dat zijn? Nee, verwonder je over hoe de stad Rotterdam cartografisch in de tijd verandert. Lees over de VOC aan 't Haringvliet. Over hoe er eerst een mega grote rotonde gepland was, waar nu de Markthal staat. Hoe het centrum twee keer in brand stond. Zie, waar het puin van 1940 gebleven is. Verwonder je over hoe Tuindorp er in 1916 uitzag. Verbaas je over hoe leuk het is om naar plattegronden en kaarten te kijken. En dat is trouwens best nog filosofisch ook.

Kijken als God van boven
Kijk nu naar een plattegrond van onze stad Rotterdam en dan kan ik me niet onttrekken aan de gedachte, dat je jezelf nietig vindt. Onzichtbaar aan de ene kant door het immense vogelperspectief dat ons als een god doet neerkijken op de stad. Misschien ergens een vogelpoepje, een vlekje waar je eigen woonwijk is, of nu ongeveer ligt. Dat is nog de enige herkenning. Maar het gevoel van macht, onpersoonlijk, is aanwezig want met snelheid kunnen je ogen van de ene naar de andere kant van de stad schieten. Er is overzicht en overzicht geeft macht. Niets kan zich meer verbergen. De stad openbaart zich in al zijn hevigheid op een kaart of plattegrond. Wij kijken op haar neer en zien alles.

In de Historische atlas van Rotterdam staan een kleine 90-tig plattegronden vanaf de eerste uit 1591 tot 2012, het jaar van uitgifte van de derde druk van dit boek. Een reis door de tijd voor maar 19,50. En als je een vogel durft te zijn dan is bladeren door dit boek een waar genoegen. Winkelen in de Hoogstraat wordt een feestje als je teruggaat naar de kaart van Braun en Hogenberg uit 1588 [foto 1]. Daar staan de eerste stenen huizen van Rotterdam, in de Hoogstraat. Je kan ze tellen. Bijna kan je aanwijzen waar boekhandel Donner nu zit, waar je dit prachtige boek gewoon moet gaan kopen. Daarna brandt de stad voor de eerste keer af, zonder hulp van

de Duitsers. Blader en vlieg verder en cirkel boven de kaart uit 1733 en ontdek hoe ijverig de Rotterdammers na de brand op 10 juli 1563 hun stad hebben opgebouwd [foto 2]. En wees trots op het Reuzeneiland, rechtsonder waar de VOC schepen aan de Nieuwe Haven, het Boerengat op de werf werden gebouwd en hoe aan het Harinck Vliet de Admiraliteit haar werf bouwde.

Filosofische bespiegeling bij een kaart
Geografie is de wetenschap die zich bezighoudt met de ruimtelijke ordening. En kaarten zijn de instrumenten waarmee geografen hun ambacht uitoefenen. De Renaissance is de periode waarin de geografie ontstond. In de 15de en de 16de eeuw ontdekt de mens de ruimte. Door de uitvinding van het perspectief kunnen we kaarten maken en schilderen we plotseling ook landschappen. Vóór de uitvinding van het perspectief waren alle landschappen op schilderijen of afwezig, of ze waren gevuld met gebeurtenissen die iets verhalen over de personen of gebeurtenis, die op het schilderij staan afgebeeld. Maar het landschap als iets zelfstandigs bestond nog niet. De Renaissance

ce mens maakt voor het eerst de ruimte zichtbaar door er kaarten van te maken. En daar is dan de paradox want de Renaissance staat juist voor het benadrukken van individualiteit en kosmopolitisch bewustzijn. Waar het kijken naar een kaart of plattegrond ons eerst deed voelen hoe we nietig werden en onszelf als individu hadden opgeheven, omdat ons oog wegging van onze directe omgeving en reikte naar de hemel, van waaruit we dan weer naar beneden keken. Dat is wat een kaart of plattegrond is: van boven kijken we als een God neer op het land en de stad. Dat wakkerde onze reislust aan want je kon zien waar je heen moest. Op de kaart wist je wat er nog te ontdekken viel. Zonder kaart bleef je gewoon in je eigen omgeving want waar zou

De cholera-epidemie van 1854 maakt dat vreselijk duidelijk. Er moet iets veranderen. W.N. Rose ontwerpt de waterafvoer, zodat door de brede singels doodwater kan worden ververst. Ook de verkeersdoorvoer kan nu efficiënter [foto 3: Roses waterproject voor singels 1858]. De sprong naar de overkant komt er aan. We gaan naar Zuid! Kijk hoe G.J. de Jongh de oude insteekhavens [o.a. Binnenhaven, Spoorweg haven] van betekenis verandert door de open bassins aan te leggen, waar de zeereuzen zonder oponthoud

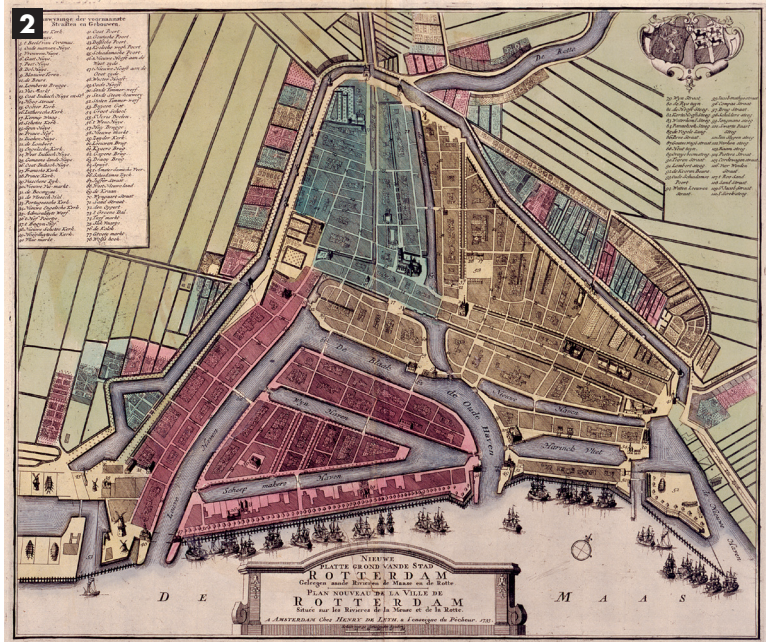
Rotterdam groeit. Te weinig huizen voor teveel bewoners. Zuid is de verlossing en Tuindorp wordt ontworpen. Kijk naar deze Efteling avant la lettre. En natuurlijk de zwarte bladzijde: de tweede grote brand. Wie kent niet de foto uit 1947 waarop het puin geruimd is en slechts enkele gebouwen eenzaam overeind staan. Waarheen met al dat puin? Kijk naar foto 5!

De Markthal als uitsmijter
De stad groeit. Ontelbare auto's op weg van A naar B. Bij de Oude Haven zou het 'Petro-

leumstel' komen, een immens verkeerscircuit om de tweede oeververbinding met Zuid te maken. Goddank is het er nooit gekomen [foto 6 en 7]. Geef mij maar uiteindelijk de Markthal, de Vreetschuur. Maar die schetsen... alleen daarom is dit boek het kopen waard.

Paul van de Laar en Mies van Jaarsveld: Historische Atlas van Rotterdam. ISBN 978 94 6004 105 1, VanTilt Uitgeverij [Nijmegen]

Reageren?
d.roelfzema@upcmail.nl

je heen moeten? Op een kaart zoeken wij onszelf onmiddellijk op: waar staat mijn huis? Hoe ga ik naar mijn werk? Waar wonen mijn vrienden? En vooral: waar ben ik nog nooit geweest. Een plattegrond, kaart, maakt me bewust dat ik ergens heen wil waar ik nog niet eerder ben geweest. Ik ga op reis. Het woordje 'ik' is in essentie waar de Renaissance over gaat.

Hoe Rotterdam Rotterdam wordt
Rond 1850 leven er 90.000 Rotterdammers in een stad die te vies is om er gezond te kunnen leven.

van bruggen kunnen afmeren. Binnenschepen langsij nemen de vracht over. De Maashaven en de Rijnhaven zijn een feit. [foto 4]

